

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERMIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr. K. Schilder, Dr. C. Tazelaar en Prof. Dr. J. Waterink

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. R. E. van Arkel, Utrecht; Dr. Henry Beets, Grand Rapids; Dr. C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr. K. Fernhout, Baarn; Prof. Dr. T. Hoekstra, Kampen; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr. J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr. A. Ringalda, Ermelo; Dr. J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dordrecht; Dr. J. Thijss, Zwolle; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wielenga, Franeker; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:
Dr. C. TAZELAAR, 2e Const. Huygensstr. 77, Amsterdam

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 250 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Kerkelijke gedeeldheid en Verbondsgehoorzaamheid. VII. — Uit de Schrift: Het Recht van den Sterkste en de Sterkte van het Recht (Matth. 26: 52, 53, 54) (Openb. 13: 10). — Kerkelijk Leven: Pluriformiteit der kerk en epigonisme (nieuwe reeks). XVIII. Aäron en de Egyptenaren. Vrije Prot. Theol. Faculteit. I. — Literatuur en Kunst: Nieuwe Boeken over Indië. IV. (Slot). — Zielkunde: Replik. V. — Vakwetenschap en Praktijk: Bijbel en Natuur (2e Serie). V. — Uit de Historie: De Reformatie in de Classis Neder-Veluwe 1592—1620. II. — Perschoon. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Kerkelijke gedeeldheid en Verbondsgehoorzaamheid.
(„Een roepstem” beantwoord.)

VII.

Het instituut of het institueeren?

Zoo zijn wij dan genaderd tot het punt, waarop ons betoog den overgang vindt van de o.i. onjuiste opvatting van het „verbond”, als ware dit een min of meer „statisch” rust-motief, tot de belere verbondsbeschouwing, welke de ongebroken verbondsgehoorzaamheid immer wezenlijk laat behooren tot de levende verbondswerkelijkheid als een konstitutief element in dit begrip.

Het valt niet te loochenen, dat de Leidsche redenaars, met name dan de eerste, die het „verbond” in den titel van zijn rede opgenomen heeft, ons eigenlijk in het onzekere laten over de vraag, wat bij hen het woord „verbond” eigenlijk beteekent. Dat zij echter in hun betoog de onderscheiding tusschen verbondskring en verbondsgehoorzaamheid, tusschen verbondsgemeenschap en verbondswerkingen, tusschen verbondsgebied en verbondsgehoorzaamheid niet duidelijk aangeven, blijkt uit alles. Het enkele feit reeds, dat er gesproken wordt van een „willekeurig de schaar zetten in het verbond”, bewijst dit. Men zou immers aanstonds denken: wie kan nu een schaar in het verbond zetten? Maar natuurlijk bedóelt de schrijver-redenaar, dat men niet willekeurig de schaar moet zetten in den verbondskring; een stelling, waarmee wij het volkomen eens zijn.

Nu is echter de vraag: wat is dan die verbondskring? Hoe krijgen wij hem te zien? Hoe tekenen wij hem af? Hoe kunnen wij dien eertitel van „verbondskring” geven aan een bepaald ergens aanwijsbaar menscheelk gezelschap? Op deze brandende vraag wordt hier niet geantwoord. Alleen dit ééne wordt duidelijk, dat de sprekers van dien avond met dien verbondskring, die zichzelf wettig noemen mag, en uit dien hoofde anderen tot zich roepen moet, de „kerk der hervorming” hier te lande bedoelen. „De kerk der hervorming”, zeggen zij, „hier te lande is een planting van Gods eigen hand. De kerk van zijn verbond. Dat heilig erf mag ontheiligt zijn, er mag een organisatie aan opgelegd zijn, het is en blijft de kerk van het verbond”.

Men ziet het, hier wordt gesproken van „de kerk” van het verbond. Men behoeft niet te vreezen, dat mogelijk onder „de kerk der hervorming hier te lande” een soort van abstractie bedoeld zou zijn: een onzichtbaar, niet in één instituut aanwijsbaar lichaam, een onaanwijsbare massa-zonder-adres. Neen, hier wordt wel duidelijk heengewezen naar de bestaande Hervormde Kerk. Al wordt toegegeven, dat er kinderen des verbonds thans buiten haar staan, toch is zij die verbondsgemeenschap, welke ons oproept tot verbonds-aanschuiving. „Een groot deel dergenen, die tot het Verbond behooren” is wel „geleerd”, „in gescheiden kerken”, en de Hervormde Kerk zelf „zit” nog wel „onder de opgelegde organisatie”, maar ook ondanks dat eerste feit, en ook ondanks die organisatie, is de Hervormde Kerk van heden de verbondsgemeenschap, welke

naar „het wezen” dien naam durft blijven voeren. Zij roept ons toe: „verwar niet langer dat uiterlijk kleed der organisatie, dat ook wij knellend vinden, met het „wezen”, want het „wezen”, dat is de kerk des Heeren in onze landen”.

Zoo wordt dus een gegeven instituut als verbondsgemeenschap aangewezen. De in voorgaande artikelen besproken „moeder”-gedachte accentueert dan nog daarenboven dit fixeeren van die bepaalde gemeenschap als zulk eene, welke nu eenmaal door „het verbond” is geteekend en met gezag bekleed.

Nu moet het ons van het hart, dat wij niet dezen weg op kunnen gaan. Wij wijzen een dergelijk quietisme — want daarheen moet het betoog leiden — van de hand, zoowel voor de Hervormde Kerk als ook voor de Gereformeerde Kerken, om nu maar van andere te zwijgen.

Want de bijbelsche oproep: „aanschouw het verbond”, wil o.i. niet zeggen, en mag dus, in onzen mond, nimmer bedoelen te zeggen: blijft onder alle omstandigheden trouw aan het gegeven INSTITUUT. Integendeel: deze kreet mag, in zooverre het een woord van menschen tot menschen is, alleen dit beteekenen: blijft onder alle omstandigheden trouw aan GOD in het INSTITUEEREN. M.a.w., het is geen oproep, om AAN een INSTITUUT, doch een, om IN het INSTITUEEREN trouw te zijn. Trouw, — aan wien? Aan de menschen? Aan de kerk? Neen, dat niet. Want dan komt in de vermaning alles weer neer op die valsche, boven afgewezen „moeder”-speculaties. De „kolonisten”, bedoeld in het voorgaand artikel, moeten trouw zijn aan hun Regeering in het moederland. Trouw dus aan God. Aan hun Koning, die immers in den hemel op den troon zit. Trouw aan Hem, IN het INSTITUEEREN. Want „het” „instituteeren” van de kerk, dat is onder vele andere dat levende, spanningsvolle, concrete, immer doorgaande werk, dat de geloovigen hebben te verrichten. En daarin hebben zij, gelijk in alle werk, dat hun ter hand gesteld is, eenvoudigweg gehoorzaam te zijn aan hun Koning, die in de „coelestis hiërarchia” hun bevelhebber is.

Wij spraken daar van quietisme, dat dreigen zou, zodra men de actueele, ongebroken, verbondsgehoorzaamheid abstraheerde van het verbondsleven, het verbondsstatuut, de verbondsrealiteit.

Dat hier het onder dezen naam aangeduide gevaar inderdaad dreigt, sterker: dat de Leidsche redevoeringen, naar hun inhoud, blijken aan dit gevaar niet ontkomen te zijn, meenen wij, ter waarschuwing óók van ons zelf, om de volgende redenen te moeten aanwijzen.

a. Allereerst vestigen wij den nadruk er op, dat heel de gangbare uitwerking van het bekende „moederbeeld” reeds in deze richting wijst. Nadat ons artikel van verleden week geschreven was, wees een predikant ons op de treffende opmerking van een exegeet, die in zijn uitlegging van den bekenden tekst uit Philippenzen („de staat, waarvan wij burgers zijn, is in den hemel”) herinnert aan Handelingen 16: 12. Daar staat, dat Philippus een KOLONIE was. De in Rome gevestigde staat, de overheid dus van Rome, had gezegd tot die kolonisten: gaat daarheen, en gehoorzaam, daar in den vreemde, aan de wetten van ONS hier in Rome zetelend gezag. Die kolonisten zouden revolutie gepleegd hebben, als zij, eenmaal in Philippus aangekomen, en de stad goed bevonden hebbende, gezegd hadden: ubi bene, ibi patria, of te wel: wij hebben het hier goed, wij beschouwen Philippus als onze vaderstad, wij noemen haar onze „moeder”. Neen, zij waren kolonisten, en bleven dus aan ROME trouw. Zij zeiden: de staat, waarvan wij burgers zijn, IS IN ROME. En nu komt straks Paulus, en die schrijft aan de christenen daar in Philippus: uw romeinsche omgeving zegt: de staat,

waartoe wij behooren, is IN ROME, maar ik zeg u: de staat, waartoe GIJ behoort, is niet in Rome, maar IN DEN HEEMEL. Het is inderdaad een treffende gedachte: de tekst omtrent de kolonisten (zie verleden week) is geschreven aan een gemeente in een stad van kolonisten.

Welnu, zodra in Philippus, de stad der kolonie, hetzij ten aanzien van „Rome”, hetzij ten aanzien van den „hemel”, de kolonisten zouden zeggen: waar wij het goed hebben, daar is onze moederstad, zouden zij de gegevenheid van de stad, den door stadsmuren afgesloten kring, waarin zij zichtbaar verkeerden, tot basis hebben gemaakt van hun handelingen. Maar dat mocht niet. Want de spanningsvolle trekking van den weligen hand aan hun staat, heel ver weg, in Rome, of — in den hemel, DIE bepaalde hun eigenlijke kinderlijke, burgerlijke trouw. „Kinderlijk”, zoo zeiden we, om in het beeld van de „moeder” te blijven. „Burgerlijk”, voegden we er aan toe, om in het beeld van den „staat” te blijven. Reeds het enkele feit nu, dat over heel de linie van het kerkelijk leven — ook in Gereformeerde publicaties — men eigenlijk aan deze verbondsgehoorzaamheidsverkenning blijkt ontwend te zijn, en deze ontwenning te demonstreeren in quietistische zwoele moeder-speculaties, bewijst wat wij zeiden. Wij betrekken ons zelf in het gericht, — niet voor wat ons kerk-instituut betreft, maar wel degelijk voor wat onze „spanning” in het gehoorzamen, het benoemen, het institueeren betreft. Want het institueeren gaat dagelijks door. En ten aanzien daarvan citeeren wij Dr. A. L. C. Kromsigt (Ingezonden stuk N. R. CL): „Zou iets goeds in de kerk niet in practijk te brengen zijn, dan is het geen kerk” (16-3-35 Avondbl.).

b. Een tweede aanwijzing van den ernst van het dreigende gevaar zie ik in de redevoering van den eersten Leidschen spreker, wanneer hij schrijft: „Neen, wij willen niet iets maken. Het verbond is geen maaksel van menschenhanden. Het is een verbond Gods”. Tot zoover de spreker.

Wij moeten weer openhartig spreken, en zeggen dus, dat wij deze redeneering typisch quietistisch vinden. Zeker, het verbond is een werk van God. Dat heeft de gereformeerde theologie eeuwen lang gepredikt. Maar zij zag daarbij op het ONTstaan van het verbond, en tevens op de garantie, waardoor het voor ons geloof zekerheid biedt van onverbreekelijkheid. Het verbond is onverbreekelijk: juist daarom zal de God van het verbond farizeeusch zelfgenoegzame, zich met den „moeder”-naam „ijdelijk” sierende voormalige verbondstatuten kunnen doen „springen”: „de wrake des verbonds”. Maar dezelfde gereformeerden, die over het ONTstaan van het verbond zoo spraken, wisten toch óók, dat het BESTaan van het verbond nimmer heeten mocht een zaak van God alleen. „In alle verbonden zijn twee deelen begrepen”. Door een EENZijdige beschikking Gods, die het verbond tot stand brengt, wordt het voorts een TWEEZijdige verbondsverhouding.

En daarom mag de loepassing nimmer zijn: „neen, wij willen niet iets maken”. Want, omdat in alle verbonden twee deelen begrepen zijn, is de verbondsregel: wij, verbondskinderen, moeten altijd wat maken. Maken, doen, werken, — o.a. óók het institueeren van de kerk van Christus hier in deze wereld, dat moet een ongebroken, onafgebroken verbondsverrichting zijn. Het gaat om de verbondsgehoorzaamheid. En als de Leidsche redenaar zegt: het verbond was er op het oogenblik der Scheiding in 1834, en vervolgens, — dan antwoorden wij: volkomen juist. En omdat het er was, waren al de verbondelingen verplicht tot de verbondsgehoorzaamheid, o.m. in het kerk-institueeren, krachtens het ambt der geloovigen. Daar was er geen één onder hen, of bij zijn doop was gezegd: dat in alle verbonden — ook voor hem — twee deelen begrepen waren. Dus móesten zij werken. Wanneer zij dat deden, ziende in het gebod, blind voor de toekomst, dan was dat geen „eigen-

willig een schaar zetten in het verbond", maar het was juist de weigering, om eigenwillig een tweezijdige relatie te behandelen, als ware zij eenzijdig. En als vandaag de gedoopten in de Hervormde Kerk ginds, en de gedoopten in de Gereformeerde Kerken hier, het verbond weer zoo gaan zien, dan komt er wederzijds de verootmoediging, waartoe heel terecht de Leidsche redenaar oproept. Maar met de verootmoediging komt er dan ook weer de haar bewijzende daad, die aan beide zijden van de scheidslijn noodzakelijk is.

Aan den overkant der scheidslijn zal die daad moeten wezen: terugkeer tot de trouw, de weigering van kerkelijke dubbelhartigheid, de weigering om ontrouw te zijn aan kerkelijke formuleren, want (zie mijn rede in het Gedenboek der Afscheiding): elk Hervormd menschenkind is blijvend in overtreding tegen kerkelijke papieren, die immers tegen elkaar verdeeld zijn, en hij kan pas uit die overtreding tegen zijn eigen kerkelijke papieren uitkomen, door zichzelf, en (zooveel 'aan hem ligt') daardoor zijn kerk te verhinderen, nog langer op twee gedachten te hinken. En aan dezen kant van de scheidslijn is dan de daad der gehoorzaamheid: het open staan, elken dag, voor de hereeniging met de zich tot de gehoorzaamheid in het instituut bekeerende geloovigen.

c. Een derde oorzaak van quietisme zien wij in de fatale onderscheiding tusschen „wezen” en „wel-wezen”. Het „wezen” heet de kerk, het „wel-wezen” zou dan een kerk zijn zonder dat knellende instituut.

Maar zóó wordt voorbijgelopen aan de ernstige kwestie, die wij aan de orde stelden. Men gaat zoo het instituut beschouwen als een ópgelegd iets, waaraan men niet ontkomen kan, tot nu toe. En, zoo zegt men dan, al zou het voor het „wel-wezen” inderdaad goed zijn, wanneer het instituut verdween, het „wezen” wordt er toch niet door geraakt.

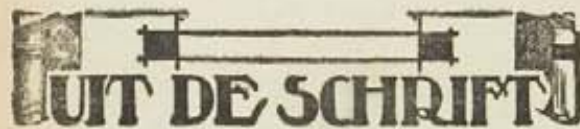
Maar, zoo antwoordden wij, het „wezen” van een verbondsverhouding is, dat niet alleen God werkt naar ons toe, maar wij naar Hem toe. Het „wezen” is voor wat ons betreft: het gehoorzaam zijn; het „wezen” is: de leer in het leven bewijzen, doen wat men houdt voor plicht. Tot het „wezen” der verbondsrelatie behoort dus ook de trouw aan God in het instituut, elken dag, ongeacht de kwade gevolgen, die de ongehoorzaam ons erom mochten willen laten lijden.

Laat ons, voor het afwijzen van die valsche onderscheiding tusschen „wezen” en „wel-wezen” toch eens ernstig ons bezinnen over wat Dr J. Ch. Kromsigt heeft opgemerkt in zijn dissertatie over Wilhelmus Schortinghuis. Eene bladzijde uit de geschiedenis van het piëtisme in de Gereformeerde Kerken, Nederland, Groningen, Wolters, 1904, dissertatie van Utrecht. Men begrijpt, waarom ik juist dezen naam noem. Dr J. Ch. Kromsigt was de tweede Leidsche redenaar. En niet alleen dit, er is van de zijde der heden-daagsche confessioneelen in de dagen van de October-herdenking, en daarvoor, zooveel moeite gedaan, om De Cock te dringen in den hoek, waar Schortinghuis en de zijnen stonden. Welnu, het is geen debaters-handigheidje, maar een serieus verzoek, om al weer „de heele kudde naar buiten te laten gaan”, wanneer wij wijzen op deze dissertatie. Daaruit kan men zien, hoe het piëtisme en het quietisme juist zich den dood gegeten heeft aan heel die fatale onderscheiding tusschen „wezen” en „wel-wezen” in het gelooven.

Nu is gelooven een werkwoord. En instituut is ook een werkwoord. Beide zijn permanente gehoorzaamheids-verrichtingen, die de verbonds-God van ons eischt. Laat men dus ook op dit terrein vlieden van Schortinghuis, en van het piëtisme. En laten wij ons samen bekeeren tot het gereformeerde denken, dat aan deze scholastiek den rug toekeert, en zich keert tot God, met de belofte, en de daad, van trouw in het instituut.

Dan wordt het laatste woord niet de uitroep: in 1834 was het verbond er al, wee hem, die de schaar er in zette. Maar het laatste woord wordt dan een vraag: het verbond was er in 1834, wie hebben het gehouden?

K. S.

Het Recht van den Sterkste en de Sterkte van het Recht.

Toen zeide Jezus tot hem: Keer uw zwaard weder in zijne plaats; want allen die het zwaard nemen, zullen door het zwaard vergaan. Of meent gij dat Ik Mijnen Vader nu niet kan bidden, en Hij zal Mij meer dan twaalf legioenen engelen bijzetten. Hoe zouden dan de Schriften vervuld worden, die zeggen, dat het alzóó geschieden moet?

Matth. 26: 52, 53, 54.

Indien iemand voor gevangenschap bestemd is, gaat hij in gevangenschap. Indien iemand bestemd is, met het zwaard gedood te worden, moet hij met het zwaard gedood worden. Hier is de lijdzaamheid en het geloof der heiligen. 1)

Openb. 13: 10.

Wanneer Christus in Gethsémané Petrus beveelt zijn zwaard weer op te steken, dan is dat — wij zagen het reeds — vanwege de erkenning, die Hij profeteert, dat het zwaard, dat aan „deze wereld” van nu ontleend is, niet in staat zal zijn, een werkelijke oplossing te brengen, laat staan: een laatste oplossing. Het zwaard is nooit „beslissend”.

Waarom is het zwaard niet beslissend? Ons zwaard? Het zwaard van „deze wereld”?

Dat is hierom, dat „ons” zwaard uitgaat van een stelling, die bij God bewezen is valsch te zijn. Het zwaard immers gaat uit van „het recht van den sterkste”. Het bouwt daarop voort. Het grondt op dat axioma zijn „moraal”.

Maar daarom is alle vermijdbaar zwaard-gebruik ook zoo dwaas. Wie het niet noodgedwongen, doch vrijwillig, eigenwillig, met wellust ter hand neemt, zondigt tegen de waarheid, en springt over haar diepe afgronden zoo maar heen. Want het „recht van den sterkste” bestaat niet. De sterkste beweert slechts, dat hij als zoodanig recht heeft. Hij loopt telkens maar weer heen over de vraag, of „kunnen” inderdaad het zelfde als „mogen” is. Hij weet eigenlijk wel, dat het zoo niet is, en toch wordt gehandeld, alsóf het zoo is. Zoo vaak dus het zwaard den sterkste dienen moet, om zijn beweerde „recht” zonder rechtsbewijs te handhaven, is hij, indien hij het niet noodgedwongen doch wellustig ter hand neemt, misdadiger en leugenaar. Knoopen doorhakende, legt hij nieuwe knopen: het eigen werk van moordenaars en leugenaars.

Daarom zegt de Christus tot Simon Petrus, dat Hij in dezen nacht van lijden, en van borgtocht, en van wereldverlossing, tusschen „kunnen” en „mogen” geen gelijkheidsteeken plaatsen wil. Twaalf legioenen van engelen zou Hij, wat het „kunnen” betreft, tot zich kunnen doen komen; een macht dus, die in staat is, Kajafas' geweld te doorbreken. Deze engelen-wacht zou Hem, wat het „kunnen” aangaat, met één slag boven Zijn moordenaars vermogen uit te heffen. Indien dus sterkte tevens recht ware, zou Christus met één mobilisatie-woord, gericht tot de legers van de engelen van Zijn Vader, kunnen volstaan, ten einde met één slag-bij-de-gratie-van-„het-recht-van-den-sterkste” ontheven te zijn aan alle geweld: Hij spreekt hier naar den mensch en dus in den potentialis. 2)

Maar Hij wil niet alzoo. Liever blijft Hij spreken in den realis: het zwaard van Góð slaat heden naar den eenigen herder. En het móét alzoo geschieden. De Schriften immers worden vervuld worden? Hebben die Schriften niet geroepen om de sterkte van het recht? Ja, al te zamen hebben zij gezegd, dat het recht zijn loop moest hebben, en dat daarom de verzoening slechts door voldoening kon geschieden. Verzoening, dat is sterkte. Voldoening, dat is recht. Sterkte door recht. Sterkte van het recht. Sterkte voor de rechtvaardigen uit den Rechtvaardige en Rechtvaardigmaker; onder de menschen, den Menschenzoon!

En daarom zal Hij niet tusschen onze zwaarden van beneden zich heen en weer laten werpen, de zwaarden van Petrus of van Kajafas. Want dan zou Hij zelf in dit beslissend uur het recht van den sterkste proclameeren, en daarmee levens zondaar zijn voor God, de laatste zondaar, de tweede Adam, maar dan, als de eerste, afgevallen van God. Neen, Hij zal naar de Schriften lijden, en de sterkte van het recht uit kracht van zijn eigen verlorenheid en machteloosheid voor ons gronden.

* * *

Daarmede is dan Christus tevens Leidsman van de zijnen straks geworden. Openbaring 13: 10 wijst ons daarin den weg. Althans, indien men dat vers, anders dan de Statenvertaling het doet, leest naar de oorspronkelijke bedoeling. Feitelijk staat er dit: indien iemand voor gevangenschap bestemd is, gaat hij in gevangenschap. Indien iemand bestemd is met het zwaard gedood te worden, moet hij met het zwaard gedood worden. Hier is de volharding en het geloof der heiligen. (Prof. Greijdanus 3).

O neen, dit is geen woord uit de krijgsmanskunst, of uit het krijgsmansrecht, dat in het door „deze wereld” ontworpen verkeer geldt. Het is ook niet een woord, dat binnen dezen verkeerskring de verzellingsheid, het niet-wederstaan predikt. Was het zóó bedoeld, dan zouden in Openbaring 11 de „twee getuigen”, die vertegenwoordigers zijn „van al de ware en getrouwe ambtsdragers en kerkelijke dienaren van Christus’ hemelvaart af tot den jongsten dag toe”, 4) niet kunnen geteekend zijn naar het beeld van Mozes en Elia, die immers allerminst de leer van het niet-wederstaan hebben gehuldigd. 5) Neen, hier spreekt Openbaring 13 van een toestand, waarin de geloovigen om hun trouw aan God tenslotte gebracht zullen worden door de overmacht der

vijanden. Het is tenslotte hun definitieve staat, de toestand, waarin ten laatste verzet niet meer mogelijk is. Het gaat over de verbondskinderen, die — zoover is het tenslotte gekomen — door den vijand reeds bestemd zijn in gevangenschap te worden weggeleid: verzet baat niet meer. Het gaat over heiligen, die feitelijk weggeleid worden in gevangenschap en veroordeeld zijn tot den dood: verzet baat niet meer.

Zulk een heilige nu weet, wijl hij geloovige is, dat alzoo óók voor hem de Schriften moeten vervuld worden; dat zóó voor hem Gods weg zich aftekent. Gods weg, die eindelijk duidelijk zichtbaar wordt in de niet meer tegen te houden feitelijkheid der bittere eindgeschiedenis. De weg van God, die Hem door lijden slechts verheerlijken wil.

Is het dan eenmaal met de getuigen van God zóóver gekomen, dan hebben zij niet langer te hunkeren, met een gebaar van verlangen, naar een wederkeer tot het slagveld, waarop men op het wapen van het „recht van den sterkste” vecht. Neen, — in hun stervensgang hebben zij „heilige handen op te heffen naar boven”, geloovende, dat zij heden staan in die betere wereld van „de sterkte van het recht”. De „lijdzaamheid en het geloof der heiligen” zullen dan ook hierin hebben uit te komen, dat zij in hun laatste gang niet de zwakte vertoonen van te verlangen, in hun laatste uren nog wel, staande dus voor de „poort des hemels”, naar een hun zelf tenslotte „vreemde” „kracht”, naar een „kracht-wapen”, dat zij nooit anders dan noodgedwongen hanteeren wilden, toen zij nog leefden, en dat God zelf hun thans uit de handen liet slaan, in hun sterven. Ze moeten dus niet, gebonden en naar de slachbank geleid, nog eens als de vrouw van Lot „omzien” naar de stad, waar ze eens mochten wonen, maar thans op het punt staan uitgeleid te worden: een stad, die geen andere UITERSTE verkeersmiddelen heeft, dan die uit het tuighuis van de wereld-van-vandaag komen. Ze moeten niet meer, in het uur van ’tsterven, in stee van óp te zien naar den hemel, nog eens met scheele oogen óm-zien naar dat tuighuis, waarvan thans de vijanden van de kerk beheerders zijn geworden. Want — kregen zij als wereld-wapendragers eindelijk hun bij God eervol emeritaat, emeritaat in deze wereld van de menselijke zwaarden, laat hen dan verder afzien van de menschenstad van ’t „Recht-van-den-Sterkste”, opdat zij, niet al zuchtend, doch al zingend ingaan in de stad, die „Sterkte-van-het-Recht” voor hen gebouwd heeft, die stad, waarvan de kunstenaar en bouwmeester God de Heere is, en waarvan de hoeksteen is gelegd: hun Heere Jezus Christus.

Laat hen op dezen bodem-van-geloof gaan staan, en zie, hun voeten staan dan in de poorten van Jeruzalem. En dat andere zwaard van Psalm 149, het zwaard van de Sterkte van het Recht, is „in hun hand”, gelijk de liederen hammaaloth definitief zijn „in hun mond”.

K. S.

1) Vgl. voor de vertaling (naar Prof. Greijdanus) dit stuk zelf.

2) Over wat „zou kunnen”.

3) Over wat werkelijk is.

4) Ook anderen vatten den tekst zoo op.

5) Prof. Greijdanus.

6) Juist hun daden-van-wederstand zijn het punt van vergelijking, in Openb. 11, tusschen hen en de „twee getuigen”. Kan men zeggen, dat hun wederstand „totaal anders” is, dan die, welke met uitwendig geweld geschiedt? B.v., omdat de „getuigen” „bidden”, hetwelk iets anders is, dan een zwaard hanteeren? Maar Mozes „bad” (de opgeheven handen!) tijdens, en terwille van een veldslag. En Elia „bad” om hongersnood (vgl. oorlogs-blokkade); en na zijn Karmel-gebed ging hij met het zwaard dooden. Zeker, de getuigen van Openb. 11 hebben „bevoegdheid”, en „bidden”. Ook strijden zij tegen vijanden van de kerk, geen primair-tegen-een-staat-gerichten oorlog voeren zij. Maar een kerkstrijd kan door een staat gevoerd worden (Rusland, ten deele Duitschland). De bedoeling is dus niet: geen uiterlijk geweld; doch deze: als uit de feiten gebleken is, dat de kans daartoe absoluut voor de kerk voorbij is, dan ook gaan in den dood, in de gevangenis als wie een (geloofs)DAAD doet.

Pluriformiteit der kerk en opigonisme (n. reeks). XVIII.

Ten aanzien van het fundeeren van de pluriformiteitsleer op den anders ook bij Bavinck steeds gezochten schriftuurlijken grondslag, ziet men voorts Bavinck al even zwak als Kuyper. Ook hij kiest positie, niet in een uitspraak der Schrift, doch in een bepaalden gang der historie, in den loop der feiten. „De wijziging”, zoo zegt hij, IV, 2e dr. 314, 4e druk 274, „welke de Reformatie in het Roomsche kerkbegrip aanbracht, had ook praktische gevolgen. De uniformiteit maakte voor goed plaats voor de pluriformiteit; verschillende belijdenissen traden na en naast elkaar op en gaven aan religie en kerk een gansch andere gedaante.”

Wij merken hiertegenover op, dat helaas óók Bavinck hier de pluriformiteit der „kerk” ver-

mengt „waarhe... voor... zij allen... hede on... doorgev... welke... tijd niet... rformite... historis... rpe va... rooms... Schri... leer kor... Over d... handeld... thans!... Een... van de... min of... kan me... katholie... 1888. „I... daar, „k... kerkjes... schappe... Döllinge... lijke ke... goed be... syncreti... „hoe sch... voor de... voor he... een ong... het Chr... onder h... ter hart... veelv... wordt e... Dat n... ik bij d... aan. Dat... zien, on... heid nog... gunne o... neemt a... den” — heid. In... waarhe... omgeke... dieper i... „aanleid... ongemer... dieper c... den eis... kerk te... nomen, zichzelf: „onder h... wil op c... het goe... eenheid

Aäron

Ds H.

geschrev

tot onde

naam va

heid toe

Kerken”.

Wanne

dan doe

doen he

slotte o

niet gem

aan ons

De re

hadden,

Het bo

— blijke

„met d

voor h

schrijver

Gereform

danken v

die van

kerstenin

dadelijk

„Woord

looze cri

dat zich

ford-groe

„voorzier

van „Lief

man op

man. En

lijk hand

den voor

en de cr

Een tw

niet besp

karakter.

schrijver

mededeel

Het geva

gelezene

staat, daz

te hebb

hart gaat